Notes

୭

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତି ଓ ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନ ଭାରତକୁ ଗୋଟିଏ ରାଜନୈତିକ ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ କେବଳ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖି ନାହିଁ କିନ୍ତୁ ଲୋକମାନଙ୍କୁ ସାମାଜିକ-ଅର୍ଥନୈତିକ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଦାନ କରି ଗୋଟିଏ ଜନମଙ୍ଗଳ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ପରିଣତ କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ଅଛି । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ମୁଣ୍ଡରେ ରଖି ଆମ ସମ୍ବିଧାନ ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟରେ କେତେକ ନୀତିକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଛି । ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସବୁକୁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତି କୁହାଯାଏ । ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ ଆମେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତି ବିଷୟରେ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ପାଠ କରିବା ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଅଧିକାର ସହିତ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ବ୍ୟବହାର କଲେ ଗୁରୁତ୍ୱ ବହୁତ ବଢ଼ିଯାଏ । ୪୨ତମ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ଆଇନ୍ ୧୯୭୬ ମସିହାରେ ଆମ ସମ୍ବିଧାନରେ ୫୧ (କ) ଧାରାରେ ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଅଛି । ପ୍ରଥମତଃ ସମ୍ବିଧାନରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ କୌଣସି ଧାରଣା ନଥିଲା । ଏହା ଭାବନା ଥିଲା ଯେ ନାଗରିକମାନେ ସେମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସ୍ୱତଃ ପ୍ରବୃତ୍ତ ଭାବରେ ପୂରଣ କରିବେ । ଆମେ ଏହି ଅଧ୍ୟାୟରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ଜାଣିବା ।

ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ

ଏହି ଅଧ୍ୟାୟ ପଢ଼ି ସାରିଲା ପରେ, ତୁମେ

- ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତି ବିଷୟରେ ଜାଣିବ ।
- ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତିର ଚାରି ଭାଗରେ ବର୍ଗୀକରଣ କରିପାରିବ । ଯଥା – ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ, ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ, ପ୍ରଶାସନିକ ଏବଂ ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଶାନ୍ତି ସହିତ ସଂପର୍କ ଥିବା କେତେକ ନୀତି ।
- ସାର୍ବଜନୀନ ଶିକ୍ଷାର ଉନ୍ନତି, ଶିଶୁ ଶ୍ରମ ଉଚ୍ଛେଦ ଓ ନାରୀମାନଙ୍କ ମାନର ଉନ୍ନତି କ୍ଷେତ୍ରରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତିର ଭୂମିକା ଜାଣିପାରିବ ।
- ଭାରତକୁ ଜନମଙ୍ଗଳ ରାଷ୍ଟ୍ରରେ ପରିଣତ କରିବା ପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତିରେ ବର୍ଣ୍ଣନା ହୋଇଛି ।
- ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତି ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଛି ବୋଲି ଜାଣି ପାରିବ ।
- ଏହି ନୀତି ସବୁକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ସରକାରର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ତରର ଭୂମିକା ବିଶ୍ଳେଷଣ କରିପାରିବ ।
- ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତି ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ଜାଣିପାରିବ ।
- ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟ ଜାଣିପାରିବ ।

- ସମ୍ବିଧାନର ପ୍ରଦତ୍ତ ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକୁ ଚିହ୍ନଟ କରିପାରିବ ।
- ନ୍ୟାୟପାଳିକା ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟକୁ ସୁରକ୍ଷିତ କରୁନଥିଲେ ସୁଦ୍ଧା ଏହା ଯେ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ, ସେ ବିଷୟରେ ଅବଗତ ହେବ ।

୭.୧ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତିର ଅର୍ଥ

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତି ବା ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ପାଇଁ ଏକ ବାସ୍ତବ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଗ କରିବା ପାଇଁ ନୀତି ଓ ନିୟମର ସମୂହ । ଏହି ନୀତି ଗୁଡ଼ିକ ଯଦିଓ ସାବ୍ୟସ୍ତଶୀଳ ନୁହେଁ, ରାଷ୍ଟ୍ର ପରିଚାଳନାରେ ଏହାର ଅନେକ ଗୁରୁତ୍ୱ ଅଛି । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମାର ଧାରଣା ଆଇରିଶ୍ ସାଧାରଣତନ୍ତ୍ରରୁ ଆସିଅଛି । ସେମାନେ ଏହାକୁ ସମ୍ବିଧାନରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିଥିଲେ ଅର୍ଥନୈତିକ ନ୍ୟାୟ ଓ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକଙ୍କ ହାତର ଧନ ଠୁଳର ବାରଣ କରିବା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ । ତେଣୁ କୌଣସି ସରକାର ଏହାକୁ ଅଣଦେଖା କରିପାରିବେ ନାହିଁ ।

୭.୨ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତିର ପ୍ରକାର ଭେଦ

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତିକୁ ଚାରି ଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ସେଗୁଡିକ ହେଲା– (୧) ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ନୀତି (୨) ଗାନ୍ଧୀବାଦ ନୀତି (୩) ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଶାନ୍ତି ସୁରକ୍ଷାର ନୀତି (୪) ବିବିଧ ।

୭.୨.୧ ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ନୀତି

ରାଷ୍ଟ୍ର ଲୋକମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ମଙ୍ଗଳ ହାସଲ କରିପାରିବ, ଏହି ସବୁ ନୀତି ଦ୍ୱାରା –

୧। ସ୍ତ୍ରୀ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ପନ୍ଥା ଯୋଗାଇବା ।

୨। ଅର୍ଥନୈତିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ପରିଚାଳନା ଯେପରି ଅଳ୍ପ କେତେକଙ୍କ ହାତରେ କେନ୍ଦ୍ରୀଭୂତ ହୋଇ ନ ରହେ ସେଥି ପାଇଁ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ।

୩। ସମାନ କାମ ପାଇଁ ଉଭୟ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ ମଜୁରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ।

୪। ପୁରୁଷ, ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପିଲାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ କର୍ମ ସଂସ୍ଥାନ ଓ ସୁସ୍ଥ କାର୍ଯ୍ୟ ପରିବେଶ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ।

୫। ଶିଶୁମାନଙ୍କୁ ଶୋଷଣ ଓ ନୈତିକତା ଅଧୋପତନରୁ ମୁକ୍ତ କରିବା ।

୬। ନିଜର ଅର୍ଥନୈତିକ ବିକାଶ ଓ କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ର କାମ କରିବା, ଶିକ୍ଷାଲାଭ କରିବା ଓ ବେକାରୀ, ବାର୍ଦ୍ଧକ୍ୟ, ଜରା ଓ ଅକ୍ଷମତା ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଅଯୋଗ୍ୟ ଚାହିଦା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସରକାରୀ ସହାୟତା ଅଧିକାର ସୁରକ୍ଷିତ କରିବା ନିମନ୍ତେ ଫଳପ୍ରଦ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ।

୭। କାର୍ଯ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଯଥାର୍ଥ ଓ ସହୃଦୟ ଅବସ୍ଥା ସୃଷ୍ଟି ଏବଂ ପ୍ରସୂତି ସାହାଯ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାଷ୍ଟ୍ର ସୁରକ୍ଷିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବ ।

୮। ଶିଳ୍ପ ପରିଚାଳନାରେ ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଅଂଶ ଗ୍ରହଣ କରିବା ।

୯। ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତିଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଓ ଶ୍ରମିକ ଶ୍ରେଣୀର ଅର୍ଥ ବ୍ୟବସ୍ଥାର ଉନ୍ନତି କରିବା ।

୧୦। ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କର ଅବସର ବିନୋଦନ ଏବଂ ସାମାଜିକ ତଥା ସାଂସ୍କୃତିକ ସୁଯୋଗ ଉପଭୋଗ ପାଇଁ ଅନୁକୂଳ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ।

୧୧। ଜନ ସାଧାରଣଙ୍କ ପୁଷ୍ଟିସାଧନ ଓ ଜୀବନ ଧାରଣର ମାନ ବୃଦ୍ଧି ତଥା ଜନସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ଉନ୍ନତି କରିବା ।

୧୨। ୬ ବର୍ଷ ପୂରଣ ହେବା ପରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ।

୭. ୨. ୨ ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ ନୀତି

ମହାତ୍ମା ଗାନ୍ଧୀଙ୍କ ଅନୁସୃତ ନୀତି ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଗଲା —

୧। ଗ୍ରାମ ପଞ୍ଚାୟତ ଗଠନ କରିବା ।

୨। ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳରେ କୁଟୀରଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନତି କରିବା ।

୩। ମାଦକ ଦ୍ରବ୍ୟର ବ୍ୟବହାର ବାରଣ କରିବା ଯାହା ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ପ୍ରତି କ୍ଷତିକାରକ ।

୪। ଅଭିଜାତିର ପରିରକ୍ଷଣ ଓ ଉନ୍ନତି ଏବଂ ଗାଈ ଗୋରୁ, ବାଛୁରୀ ଏବଂ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଦୁଧିଆଳୀ ଓ ଭାରବାହୀ ପଶୁମାନଙ୍କୁ ହତ୍ୟା ନିଷେଧ କରିବା ।

୭.୨.୩ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଶାନ୍ତି ଓ ସୁରକ୍ଷା ସମ୍ବନ୍ଧୀୟ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତି

ଭାରତ ବିଶ୍ୱ ଶାନ୍ତି ଓ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ସହଯୋଗ କରିବା ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ଏହି ସବୁ ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବ -

୧। ବିଶ୍ୱାଶନ୍ତି ଓ ନିରାପତ୍ତା ରକ୍ଷା ।

୨। ଦେଶ ଦେଶ ମଧ୍ୟରେ ନ୍ୟାୟ ଓ ସମ୍ମାନ ଜନକ ସମ୍ପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ।

୩। ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଆଇନ୍ ଚୁକ୍ତି ଓ ସନ୍ଧି ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ।

୪। ମଧ୍ୟସ୍ଥତା ଜରୀଆରେ ଆର୍ନ୍ତଜାତିକ ବିବାଦର ସମାଧାନ କରିବା ।

୭.୨.୪ ବିବିଧ ନୀତି

୧। ସମଗ୍ର ରାଷ୍ଟ୍ର ପାଇଁ ଏକ ପ୍ରକାର ଦେୱାନୀ ବିଧି ପ୍ରଚଳନ ।

୨। ଐତିହାସିକ କୀର୍ତ୍ତୀ, କଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟର ସୁରକ୍ଷା ।

୩। ପରିବେଶ ଓ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁ ସୁରକ୍ଷା ।

୪। ଉପଯୁକ୍ତ ବ୍ୟବସ୍ଥାପିକା ମାଧ୍ୟମରେ ମୁକ୍ତ ନ୍ୟାୟ ପ୍ରଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ।

ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ୭.୧

୧। ଚିହ୍ନଟ କର ଓ ଉପଯୁକ୍ତ ସ୍ଥାନ ଅନୁସାରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶମୂଳକ ନୀତିର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଯଥା - ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ, ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ, ଆନ୍ତର୍ଜାତିକ ଶାନ୍ତି ଓ ବିବିଧ ନୀତି ମଧ୍ୟରେ ରଖ ।

(କ) କୁଟୀର ଶିଳ୍ପ

(ଖ) ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ଜୀବିକା ଅର୍ଜନ ପାଇଁ ଉପଯୁକ୍ତ ପନ୍ଥା ଯୋଗାଇବା ।

(ଗ) ଶ୍ରମିକମାନଙ୍କ ଜୀବନର ମାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ।

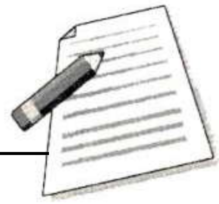

Notes

(ଘ) ୬ ବର୍ଷ ପୂରଣ ହେବା ପରେ ସମସ୍ତଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିବା ।

(ଙ) ଐତିହାସିକ କଳା, ସ୍ଥାପତ୍ୟ, ଓ ଐତିହ୍ୟର ସୁରକ୍ଷା ।

(ଚ) ପରିବେଶ ଓ ବନ୍ୟଜନ୍ତୁର ସୁରକ୍ଷା କରିବା ।

୭.୩ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି– ଶିକ୍ଷା, ସାର୍ବଜନୀନ ଶିଶୁ ଶ୍ରମିକ ଓ ନାରୀମାନଙ୍କ ମର୍ଯ୍ୟାଦା

ଜନମଙ୍ଗଳ ରାଷ୍ଟ୍ର ଓ ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ ନ୍ୟାୟର ମୂଲ୍ୟ ପୂରଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିରକ୍ଷରତା ଏକ ବଡ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ।

୭.୩.୧ ସାର୍ବଜନୀନ ଶିକ୍ଷା

ସ୍ୱାଧୀନତା ସମୟରେ ଶିକ୍ଷିତ ସଂଖ୍ୟା ୧୪ ଭାଗ ଥିଲା । ଆମ ସରକାର ଶିକ୍ଷାର ଗୁରୁତ୍ୱ ଅନୁଭବ କଲେ ଓ ଶିକ୍ଷାର ମାନ ବୃଦ୍ଧି ସମସ୍ତ ମଧ୍ୟରେ ହେବାପାଇଁ ପଦକ୍ଷେପ ନେଲେ । ଶିକ୍ଷାର ମାନ ବୃଦ୍ଧି ପାଇଁ ସରକାର ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କଲେ, କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନ ସୁଦ୍ଧା ଆମ ଜନସଂଖ୍ୟା ବୃହତ୍ ବଡ ଭାଗ ଅଶିକ୍ଷିତ । ପ୍ରାଥମିକ ଶିକ୍ଷାର ପ୍ରସାର ଏବଂ ଏହାର ସାର୍ବଜନୀନତା ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ଅଧିକାଂଶ ଶିକ୍ଷା ଛାଡିଦେବାରୁ ୧୫ରୁ ୩୫ ବର୍ଷ ମଧ୍ୟରେ ଅଶିକ୍ଷିତଙ୍କ ସଂଖ୍ୟା ବୃଦ୍ଧି ପାଇଛି ।

ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଆଇନ୍ ୧୯୮୬ ମତରେ ପ୍ରାଥମିକ ସ୍ତରରେ ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ ପ୍ରସାର ପାଇଁ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ମିସନ୍ ଓ କଳାପଟା ଅଭିଯାନ ପରି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସରକାର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଅଛନ୍ତି ଯେଉଁମାନେ ଶିଶୁ ଅବସ୍ଥାରେ ଶିକ୍ଷାରୁ ବଞ୍ଚିତ ହୋଇଛନ୍ତି ସେମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସରକାର ଓ ସ୍ୱେଚ୍ଛାସେବୀ ସଂଗଠନମାନେ ରାତ୍ରି ସ୍କୁଲ୍ ଓ ସାବାଳକ ଶିକ୍ଷା କେନ୍ଦ୍ର ଖୋଲି ଶିକ୍ଷାଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରିଅଛନ୍ତି ।

ପତ୍ର ବିନିମୟ ଶିକ୍ଷା, ଦୂରଭାଷା ଶିକ୍ଷା ଓ ମୁକ୍ତ ଶିକ୍ଷା ମାଧ୍ୟମରେ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଭିନ୍ନ ରାଷ୍ଟ୍ର ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଆରମ୍ଭ ହୋଇଗଲାଣି । ଜାତୀୟ ମୁକ୍ତ ବିଦ୍ୟାଳୟ ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ମୁକ୍ତ ବିଶ୍ୱ ବିଦ୍ୟାଳୟ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇ ସାର୍ବଜନୀନ ଶିକ୍ଷାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ପୂରଣ କରାଯାଇଛି । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ମଧ୍ୟରେ ୧୪ ବର୍ଷ ପିଲାମାନଙ୍କୁ ମାଗଣା ଓ ବାଧ୍ୟତାମୂଳକ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି । ୮୬ ତମ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ୨୦୦୨ ମାଧ୍ୟମରେ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଧାରା ୨୧ (କ) ରେ ଏହାକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । **ଅନେକ କିଛି ହାସଲ ହୋଇଛି କିନ୍ତୁ ଜନମଙ୍ଗଳ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଆଭିମୁଖ୍ୟ ପୂରଣ ପାଇଁ ଆହୁରି ଅନେକ କିଛି କରିବା ପାଇଁ ପଡିବ ।**

୭.୩.୨ ଶିଶୁ ଶ୍ରମିକ

ତୁମେ ପଢ଼ିଛ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତିର ଗୋଟିଏ ନୀତିରେ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ସୁସ୍ଥ ଭାବରେ ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ସୁବିଧା ସୁଯୋଗ ପ୍ରଦାନ କରାଇଛି । ତୁମେ ମଧ୍ୟ ପଢ଼ିଛ ଶିଶୁମାନଙ୍କର ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ମୌଳିକ ଅଧିକାର । ୧୪ ବର୍ଷର କମ୍ ବାଳକ ଓ ବାଳିକାମାନଙ୍କୁ ଶିଳ୍ପ ଖଣି ଓ ବିପଦ ଜନକ କାର୍ଯ୍ୟରେ ନିଯୁକ୍ତିକୁ ବିରୋଧ କରିଛି ।

ଏହି ସବୁ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସତ୍ତ୍ୱେ ସନ୍ତୋଷ ଜନକ ଫଳାଫଳ ଆଜି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ମିଳି ପାରିନାହିଁ । ଅନେକ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପିତାମାତାମାନେ ଶିଶୁ ଶ୍ରମିକ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବା ସପକ୍ଷରେ ସହଯୋଗ କରୁନାହାନ୍ତି । ସେମାନେ ସେମାନଙ୍କର ପିଲାମାନଙ୍କୁ ସେପରି କାର୍ଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ବାଧ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି ଓ ପରିବାରର ରୋଜଗାରରେ

ସେମାନଙ୍କର ଅବଦାନ ରହୁଛି । ଦାରିଦ୍ର ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରଥା ଏହି ଅସୁବିଧାକୁ ଦୂର କରିବାର ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି କରୁଛି ସରକାରଙ୍କର ସମସ୍ତ ପ୍ରୟାସ ଅସଫଳ ହେବ ଯେଉଁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଇଚ୍ଛାଶକ୍ତି ଓ ସାମାଜିକ ପ୍ରତିରୋଧ ସୃଷ୍ଟି ନ ହୋଇଛି । ତବୁର ଅବଦୁଲ୍ କଲାମ୍‌ଙ୍କ "୨୦୨୦ ଭାରତର ସ୍ୱପ୍ନ" ସାର୍ଥକ ହେବ ଯେତେବେଳେ ଶିଶୁ ଯେଉଁମାନେ ଭାରତର ଭବିଷ୍ୟତ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଶୋଷଣରୁ ମୁକ୍ତ ଓ ସୁରକ୍ଷିତ ହୋଇପାରିବେ । ଶିଶୁମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷାର ଅଧିକାର ଓ ଶୈଶବର ଅଧିକାରରୁ ବଞ୍ଚିତ ହେବା ଉଚିତ୍ ନୁହେଁ ।

୭.୩.୩ ନାରୀମାନଙ୍କ ମର୍ଯ୍ୟାଦା

ଭାରତୀୟ ସମାଜ ସାଧାରଣତଃ ପୁରୁଷ ପରିଚାଳିତ ସମାଜ ଯେଉଁଠାରେ ପିତା ପରିବାର ମୁଖ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ଓ ମାତା ତାଙ୍କର ସହଯୋଗୀ ଭାବରେ ରହିଥା'ନ୍ତି । ନାରୀମାନଙ୍କର ଏପରି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ସ୍ଥାନ ବହୁତ ଦୁର୍ବଳ । ନାରୀମାନେ ସାମାଜିକ କୁପ୍ରଥା ଓ ଧର୍ମୀୟ ଭାବନା ଯଥା ପରଦା ଓ ଯୌତୁକ ପ୍ରଥା ଦ୍ୱାରା ଅଧିକ ମାତ୍ରାରେ ଶୋଷିତ ହେଉଛନ୍ତି । ୨୦୦୧ ଜନଗଣନା ଅନୁସାରେ ଦେଶର ୪୮୩% ସମୁଦାୟ ଜନସଂଖ୍ୟାର ଓ ୪୯୫. ୭୪ ମିଲୟନ ଯାହା କି ମହିଳାମାନେ ଦେଶର ଏକ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ଅଂଶ ଅଟନ୍ତି । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନୀତି ଓ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ମାଧ୍ୟମରେ ଆମ ସମ୍ବିଧାନ ନାରୀମାନଙ୍କର ଶିକ୍ଷା ଓ ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଅଗ୍ରଗତି ନିମନ୍ତେ ଆବଶ୍ୟକୀୟ ପଦକ୍ଷେପ ଗ୍ରହଣ କରିଛନ୍ତି । ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ଧାରଣ କରିବାର ଅଧିକାର ଓ ସମାନ ମଜୁରୀ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ସହିତ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି । ନାରୀମାନଙ୍କର ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟର ସୁରକ୍ଷା ଓ ପ୍ରସବକାଳୀନ ଛୁଟିର ମଧ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯାଇଛି ।

ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରେ ନାରୀମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ ଓ ସେମାନଙ୍କ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରତି ସଚେତନ ରହିବା ପ୍ରତ୍ୟେକ ଭାରତର ନାଗରିକମାନଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଟେ ।

ଅନେକ ଆଇନ୍ ଓ ନ୍ୟାୟପାଳିକା ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନାରୀମାନଙ୍କର ମର୍ଯାଦା ରକ୍ଷା କରିବା ପାଇଁ ତିଆରି ହୋଇଛି । ସେମାନଙ୍କ ଅଧିକାର ସୁରକ୍ଷା, ପରିବାର ସଂପତ୍ତି ଉପରେ ସେମାନଙ୍କ ଭାଗର ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ କେତେଗୁଡିଏ କାର୍ଯ୍ୟକ୍ରମ କରାଯାଇଛି । ସତୀ ପ୍ରଥା, ଯୌତୁକ ପାଇଁ ବଧୂ ହତ୍ୟା, ସ୍ତ୍ରୀ ନିର୍ଯ୍ୟାତନା ପ୍ରଭୃତି ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଆଇନ୍ ତିଆରି କରାଯାଇଛି । ଭ୍ରୁଣ ନିରୂପଣ, ଶିଶୁ କନ୍ୟା ହତ୍ୟା, ଶିଶୁ କନ୍ୟାର ପ୍ରଭେଦ ଓ ବାଲ୍ୟ ବିବାହ ପ୍ରଥା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବେ ବାରଣ କରାଯାଇଛି ଯାହା ନାରୀର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ରକ୍ଷା କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସହାୟକ ହେବ ।

ନାରୀ ସଶକ୍ତୀକରଣ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ୭୩ତମ ଓ ୭୪ତମ ସମ୍ବିଧାନ ୧୯୯୧, ୧୯୯୨ରେ ପଞ୍ଚାୟତ ଓ ପୌରପାଳିକାରେ ମହିଳାମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏକ ତୃତୀୟାଂଶ ସ୍ଥାନ ସଂରକ୍ଷଣ କରାଯାଇଛି । ବିଧାନ ସଭା ଓ ସଂସଦରେ ସେହି ହାରରେ ସଂରକ୍ଷଣର ବ୍ୟବସ୍ଥା କରାଯିବାର ବ୍ୟବସ୍ଥା ମଧ୍ୟ ରହିଛି ।

ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ୭.୨

ସଠିକ୍ ବିକଳ୍ପ ବାଛ

(କ) ସ୍ୱାଧୀନତା ସମୟରେ କେତେ ଭାଗ ଶିକ୍ଷିତ ଲୋକ ଥିଲେ ?

(i) ୧୭%

(ii) ୧୪%

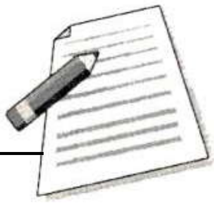

(iii) ୧୬%

(iv) ୧୮%

(ଖ) କେବେ ଜାତୀୟ ଶିକ୍ଷା ଆଇନ୍ ଆରମ୍ଭ ହେଲା ?

(i) ୧୯୮୪

(ii) ୧୯୮୬

(iii) ୧୯୮୮

(iv) ୧୯୮୯

(ଗ) ସମ୍ବିଧାନର କେଉଁ ଭାଗରେ ଶିଶୁ ଶୋଷଣ ବିରୁଦ୍ଧରେ ବ୍ୟବସ୍ଥା ରହିଛି ?

(i) ମୌଳିକ ଅଧିକାର

(ii) ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

(iii) ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି

(ଘ) ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ସମାନ କାମ ପାଇଁ ସମାନ ମଜୁରୀ ବ୍ୟବସ୍ଥା କେଉଁଥିରେ କରାଯାଇଛି ।

(i) ମୌଳିକ ଅଧିକାର

(ii) ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

(iii) ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି

(ଙ) ନାରୀ ଓ ଶିଶୁ କଲ୍ୟାଣ ବିଭାଗ କେବେ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଥିଲା ?

(i) ୧୯୭୮

(ii) ୧୯୮୫

(iii) ୧୯୯୨

(iv) ୧୯୯୫

୭.୪ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତିର ମୂଲ୍ୟାଙ୍କନ

କେତେକ ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କ ମତରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ନବ ବର୍ଷର ଶୁଭେଚ୍ଛା ଠାରୁ ଉନ୍ନତ ନୁହେଁ । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପ୍ରତିଜ୍ଞା ଗୁଡିକ ମଧ୍ୟ ପ୍ରଶ୍ନବାଚୀ ଅଟେ । ଏହା ମଧ୍ୟ ଏକ ଧାରଣା ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ଏକ ହୋଲିର ଶୁଭେଚ୍ଛା ପରି ଯାହା ପଛରେ ନ୍ୟାୟିକ ସମର୍ଥନ ନାହିଁ । ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ସରକାର ବାଧ୍ୟ ନୁହଁନ୍ତି । ସମାଲୋଚକଙ୍କ ମତରେ ସେମାନଙ୍କ ମୁଣ୍ଡରେ ଏହାକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିବା ପାଇଁ ବୁଦ୍ଧି ବୁଝୁନାହିଁ ।

ଏସବୁ ସତ୍ତ୍ୱେ ଆମେ କହିବା ନାହିଁ ଏହା ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଅଦରକାରୀ । ତାର ନିଜର ଆବଶ୍ୟକତା ଓ ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଛି । ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ଗୋଟିଏ ଧ୍ରୁବ ତାରା ସଦୃଶ ଯାହା ଦିଗ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରେ ।

ଏହାର ମୂଖ୍ୟ ଲକ୍ଷ୍ୟ ହେଲା ସରକାରକୁ ପ୍ରସ୍ତାବ ମାଧ୍ୟମରେ ଲୋକମାନଙ୍କ ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ନ୍ୟାୟର ଉନ୍ନତି କରିବା । ଏହା ମଧ୍ୟରୁ ଅନେକ ନୀତି ସଫଳତାର ସହିତ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ହୋଇଛି । ପ୍ରକୃତରେ କୌଣସି ସରକାର ଏହାକୁ ଅଗ୍ରାହ୍ୟ କରିବେ ନାହିଁ କାରଣ ଏହି ପରାମର୍ଶ ଗୁଡ଼ିକ ଜନମତର ଦର୍ପଣ ଅଟେ ଓ ଆମ ସମ୍ବିଧାନର ମୌଳିକ ଆଦର୍ଶର ପ୍ରତିଫଳନ ଅଟେ । ଏହା ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ନୀତିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରାଯାଇଛି ନିମ୍ନରେ ପ୍ରଦାନ କରାଗଲା ।

୧। ଜମି, ବାଡ଼ି ସଂସ୍କାର ଆଇନ୍ ପ୍ରଚଳନ ହୋଇଛି ଓ ଜାଗିରିଦାରୀ ଓ ଜମିଦାରୀ ପ୍ରଥା ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇଛି ।

୨। ଶିଳ୍ପାୟନର ଦୃତ ଅଗ୍ରଗତି ହୋଇଛି ଓ ସବୁଜ ବିପ୍ଳବ ମାଧ୍ୟମରେ କୃଷିଜାତ ଦ୍ରବ୍ୟର ବୃଦ୍ଧି ଘଟିଛି ।

୩। ନାରୀମାନଙ୍କ ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଜାତୀୟ କମିଶନ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଛି ।

୪। ଜମି ଓ ସଂପତ୍ତି ଉପରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ଗଚ୍ଛିତ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସଂକୁଚିତ କରାଯାଇ ସିଲିଙ୍ଗ କରାଯାଇଛି ।

୫। ରାଜାମାନଙ୍କର ରାଜକୀୟ ଭତ୍ତାକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇଛି ।

୬। ଜୀବନ ବିମା, ସାଧାରଣ ବିମା ଓ ବ୍ୟାଙ୍କ୍ ଗୁଡ଼ିକୁ ଜାତୀୟ କରଣ କରାଯାଇଛି ।

୭। ଅର୍ଥନୈତିକ ପ୍ରଭେଦକୁ ଦୂର କରିବା ପାଇଁ ସଂପତ୍ତି ଗତ ଅଧିକାରକୁ ମୌଳିକ ଅଧିକାରରୁ ବାଦ୍ ଦିଆଯାଇଛି ।

୮। ଗରୀବମାନଙ୍କୁ ସାହାଯ୍ୟ କରିବା ପାଇଁ ସାଧାରଣ ବଣ୍ଟନ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ମୂଲ୍ୟ ହ୍ରାସ କରାଯାଇଛି ।

୯। ସମାନ କାମ ପାଇଁ ସମାନ ମଜୁରୀ ଉଭୟେ ସ୍ତ୍ରୀ ଓ ପୁରୁଷମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଇନ୍ ଅନୁସାରେ କରାଯାଇଛି ।

୧୦। ଅସ୍ପୃଶ୍ୟତାକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇଛି । ଅନୁସୂଚୀତ ଜାତି ଓ ଜନଜାତି ଓ ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ପଛୁଆ ବର୍ଗ ଲୋକମାନଙ୍କର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ଉଦ୍ୟମ କରାଯାଇଛି ।

୧୧। ୭୩ ତମ ଓ ୭୪ତମ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ୧୯୯୧, ୧୯୯୨ ଆଇନ୍ ବଳରେ ପଞ୍ଚାୟତରାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସାମ୍ବିଧାନିକ ମର୍ଯ୍ୟାଦା ଓ ଅଧିକ କ୍ଷମତା ମିଳିପାରିଛି ।

୧୨। ସ୍ୱଳ୍ପ ଓ ଗ୍ରାମୀଣ ଶିଳ୍ପ ଓ ଖଦୀ ଗ୍ରାମୋଦ୍ୟୋଗ ପ୍ରୋତ୍ସାହନରେ ଗ୍ରାମାଞ୍ଚଳର ଉନ୍ନତି ହୋଇପାରିଛି ।

୧୩। ଭାରତ ଜାତିସଂଘର ସହାୟତାରେ ଆନ୍ତର୍ଜାତୀୟ ଶାନ୍ତି ଓ ସୁରକ୍ଷାର ଉନ୍ନତି ଆଣିପାରିଛି ।

ଏହି ସବୁ ପଦକ୍ଷେପ ଦ୍ୱାରା କେନ୍ଦ୍ର ଓ ରାଜ୍ୟ ସରକାର ସୂଚିତ କରୁଛନ୍ତି ଯେ, କେତେକ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତିର ପ୍ରଚଳନ ଦ୍ୱାରା ଧର୍ମନିରପେକ୍ଷ, ସମାଜବାଦ ଓ ଜନମଙ୍ଗଳ ରାଷ୍ଟ୍ରର ମୂଳଦୁଆ ସ୍ଥାପନ କରାଯାଇ ପାରିଛି ।

ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତିର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀତାକୁ ନେଇ ଅନେକ ପ୍ରତିବନ୍ଧକ ସୃଷ୍ଟି ହୋଇଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ —

(କ) ରାଜ୍ୟମାନଙ୍କର ରାଜନୈତିକ ଇଚ୍ଛା ଶକ୍ତିର ଅଭାବ ।

(ଖ) ଲୋକମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଦୂରଦୃଷ୍ଟିର ଅଭାବ ।

(ଗ) ସୀମିତ ପୁଞ୍ଜି ।

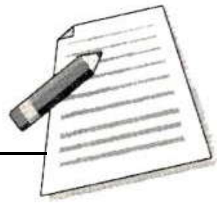

ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ୭.୩

ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର

(i) ________ ରାଷ୍ଟ୍ର ସମାଜରେ ଥିବା ପଛୁଆବର୍ଗ ଲୋକମାନଙ୍କ ସମସ୍ତ ଦାଇତ୍ୱ ନେଇଥା'ନ୍ତି । (ସମାଜବାଦ, ଚାରିଟେବୁଲ, ଜନମଙ୍ଗଳ)

(ii) ସରକାର ସଂପତ୍ତିର ________ ବଣ୍ଟନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ପାଇଁ ଚେଷ୍ଟା କରନ୍ତି । (ସମାନ, ଅସମାନ, ନ୍ୟାୟ ସଂଗତ)

(iii) ସାରା ଭାରତରେ ________ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ଉଚ୍ଛେଦ କରାଯାଇଛି । (ପୁଞ୍ଜିବାଦ, ଜମିଦାରୀ, ଜାତି)

(iv) ଖଦି ଓ ଗ୍ରାମ ଶିଳ୍ପ ବୋର୍ଡ ________ ଶିଳ୍ପର ଉନ୍ନତି ପାଇଁ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ହୋଇଛି । (ଛୋଟ, ମଧ୍ୟମ, କୁଟୀର)

(v) ପଞ୍ଚାୟତରାଜ ବ୍ୟବସ୍ଥା ________ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ଆଇନ୍ ବଳରେ ସାମ୍ବିଧାନିକ ମାନ୍ୟତା ପାଇଲା । (୭୨ ତମ, ୭୩ତମ, ୭୧ତମ)

୭.୫ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନୀତି ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ

ବର୍ତ୍ତମାନ ତୁମେ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନୀତି ବିଷୟରେ ଜାଣିଲ । ଭାରତରେ ରାଜନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମାଜ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେମାନଙ୍କର ଭୂମିକା ଅତ୍ୟନ୍ତ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ । ତୁମ ମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଏହା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଯେ ଏହା ମଧ୍ୟରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ ବିଷୟରେ ଜାଣିବା । ମୌଳିକ ଅଧିକାର ରାଷ୍ଟ୍ରର ନାଗରିକମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଦାବି କରାଯାଇଥାଏ । ସେଥି ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଅଧିକାର ସରକାରକୁ ବାରଣ କରିଥାଏ । ସେଥିପାଇଁ ଏହା ନାସ୍ତିସୂଚକ । ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ନୀତି ଗୋଟିଏ ଅସ୍ତିସୂଚକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଯାହା ସରକାର କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରି ଭାରତକୁ ଗୋଟିଏ ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଗଣତନ୍ତ୍ରରେ ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିଥାଏ ।

ମୌଳିକ ଅଧିକାର ନ୍ୟାୟାଳୟ ଦ୍ୱାରା ସାବ୍ୟସ୍ତଶୀଳ ଥିବାବେଳେ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ସାବ୍ୟସ୍ତଶୀଳ ନୁହେଁ । ଅନ୍ୟ ଭାଷାରେ, ସର୍ବୋଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ କିମ୍ବା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ ମୌଳିକ ଅଧିକାର କ୍ଷୁର୍ଣ୍ଣ ହେଲେ ହୁକୁମ୍‌ନାମା ଜାରି କରିପାରିବେ କିନ୍ତୁ, ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତିର କୌଣସି ପ୍ରକାର ଆଇନ୍‌ତଃ ଅଧିକାର ନାହିଁ ସୁରକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବାକୁ । ତେଣୁ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଠାରୁ ନ୍ୟୁନ ଅଟେ ।

୭.୫.୧ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ମଧ୍ୟରେ ସଂପର୍କ

ପାର୍ଥକ୍ୟ ସତ୍ତ୍ୱେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଏକ ସୁସଂପର୍କ ରହିଛି । ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ପରସ୍ପର ପରିପୁରକ । ମୌଳିକ ଅଧିକାର ରାଜନୈତିକ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରିବା ସମୟରେ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ସାମାଜିକ ଅର୍ଥନୈତିକ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରେ । କୌଣସି ସରକାର ତାର ନୀତି ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରି । ସମୟ ଏହାକୁ ଅଣଦେଖା କରିପାରିବ ନାହିଁ । ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି କୌଣସି ଆଇନ୍‌ତଃ ସମର୍ଥନ ନାହିଁ ତଥାପି ଏହା ପଛରେ ଲୋକମାନଙ୍କର ସମର୍ଥନ ରହିଛି । ଯଦି ସରକାର ଏହି ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ ନ କରନ୍ତି ତେବେ ଲୋକମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଜନମତ ଦ୍ୱାରା ସରକାର ପ୍ରତି ବିମୁଖ ହୁଅନ୍ତି । ତେଣୁ ଆମ ସମ୍ବିଧାନ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ମଧ୍ୟରେ ଉତ୍ତମ ସଂପର୍କ ପ୍ରତିଷ୍ଠା ସ୍ଥାପନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଛି । ସେ ଦୁଇ ସମ୍ବିଧାନର ମୂଖ୍ୟ ଅଟନ୍ତି ।

ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ୭.୪

ଶୂନ୍ୟସ୍ଥାନ ପୂରଣ କର ।

(କ) ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି _______ ପ୍ରକୃତିର ଅଟେ । (ନାସ୍ତି ସୂଚକ, ଅସ୍ତି ସୂଚକ, ପ୍ରାକୃତିକ)

(ଖ) ମୌଳିକ ଅଧିକାର _______ ର ଉନ୍ନତି କରିବାର ଲକ୍ଷ୍ୟ ରଖିଛି ।(ପରିବାର, ଗୋଷ୍ଠୀ, ବ୍ୟକ୍ତି)

(ଗ) ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି _______ ଗଣତନ୍ତ୍ର ପ୍ରତିଷ୍ଠା କରେ ।
(ରାଜନୈତିକ, ସାଂସ୍କୃତିକ, ସାମାଜିକ, ଅର୍ଥନୈତିକ)

(ଘ) ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ମଧ୍ୟରେ _______ ସଂପର୍କ ରହିଛି ।
(ଘନିଷ୍ଠ, ପରୋକ୍ଷ)

୭.୬ ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ

ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରାର ଦୁଇଟି ପାର୍ଶ୍ୱ ପରି । କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିନା ଅଧିକାର ନଥାଏ, ଅଧିକାର ବିନା କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟ ନଥାଏ । ତେଣୁ କର୍ତ୍ତବ୍ୟରୁ ଅଧିକାର ଜନ୍ମ ନିଏ । ସମ୍ବିଧାନର ପ୍ରଥମ ଭାଗରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ବିଷୟରେ ସୂଚନା ନଥିଲା । ଏହା ବିଶ୍ୱାସ ଥିଲା ଯେ, ନାଗରିକମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛାରେ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ପାଳନ କରିବେ । କିନ୍ତୁ ୪୨ତମ ସମ୍ବିଧାନ ସଂଶୋଧନ ଆଇନ୍‌ରେ ଦଶଗୋଟି ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟରେ ସମ୍ବିଧାନର ଧାରା ୫୧ କ ରେ ସଂଯୋଗ କରାଗଲା ।

୭.୬.୧ ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗୁଡିକ ହେଲା

(କ) ସମ୍ବିଧାନ ମାନି ଚଳିବା ଓ ତାହାର ଆଦର୍ଶ ଓ ଅନୁଷ୍ଠାନ ଗୁଡିକୁ ଜାତୀୟ ପତାକା ଓ ଜାତୀୟ ସଂଗୀତକୁ ସମ୍ମାନ ଦେବା ।

(ଖ) ଆମର ଜାତୀୟ ସଂଗ୍ରାମକୁ ଅନୁପ୍ରେରିତ କରିଥିବା ମହତ ଆଦର୍ଶ ଗୁଡିକର ପୋଷଣ ଓ ଅନୁସରଣ କରିବା ।

(ଗ) ଭାରତର ସାର୍ବଭୌମତ୍ୱ, ଏକତା, ଅଖଣ୍ଡତା ବଜାୟ ରଖିବା ଓ ସୁରକ୍ଷା କରିବା ।

(ଘ) ଦେଶର ପ୍ରତିରକ୍ଷା କରିବା ଓ ଆହ୍ୱାନ ଆସିଲେ ଜାତୀୟ ସେବା ପ୍ରଦାନ କରିବା ।

(ଙ) ଧର୍ମଗତ, ଭାଷାଗତ ଓ ଆଞ୍ଚଳିକ କିମ୍ବା ଗୋଷ୍ଠୀଗତ ବିବିଧତା ଅତିକ୍ରମ କରି ଭାରତର ସମସ୍ତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସୁମେଳ ଓ ଭ୍ରାତୃତ୍ୱ ଭାବ ପ୍ରୋତ୍ସାହିତ କରିବା ଓ ନାରୀ ଜାତିର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ପ୍ରତି ସମ୍ମାନ ପ୍ରଦର୍ଶନ କରିବା ।

(ଚ) ମିଶ୍ର ସଂସ୍କୃତିର ସମୃଦ୍ଧ ପରମ୍ପରାକୁ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦେବା ଓ ସାଇତିବା ।

(ଛ) ଜଙ୍ଗଲ, ହ୍ରଦ, ନଦୀ ଓ ବନ୍ୟପ୍ରାଣୀଙ୍କ ସମେତ ପ୍ରାକୃତିକ ପରିବେଶର ସୁରକ୍ଷା ଓ ଉନ୍ନତି କରିବା ।

(ଜ) ବୈଜ୍ଞାନିକ ମିଜାଜ, ମାନବବାଦ, ଜିଜ୍ଞାସୁ ଓ ସଂସ୍କାରଭାବ ବିକଶିତ କରିବା ।

(ଝ) ସରକାରୀ ସମ୍ପତ୍ତିକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବା ଓ ହିଂସା ପରିହାର କରିବା ।

(ଞ) ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସମୂହ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପର ସମସ୍ତ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଉତ୍କର୍ଷ ସାଧନ ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ୟମ କରିବା ।

Notes

ନୂତନ ଯୋଗ -

(ଟ) ୮୬ତମ ସଂବିଧାନ ଆଇନ୍ ୨୦୦୨ ଧାରା ୫୧ କ (K)

(ଠ) ପ୍ରତ୍ୟେକ ପିତା ମାତା କିମ୍ବା ଅଭିଭାବକ ଛଅରୁ ଚଉଦ ବର୍ଷ ବୟସ ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ନିଜର ଶିଶୁ କିମ୍ବା ପ୍ରତିପାଳ୍ୟ (wards)ଙ୍କୁ ଶିକ୍ଷା ପ୍ରଦାନ କରିବା ।

ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ୭.୫

ଠିକ୍ ବା ଭୁଲ୍ ଲେଖ ।

(i) ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରାର ଦୁଇଟି ପାର୍ଶ୍ୱ ଭଳି । (ଠିକ୍ / ଭୁଲ୍)

(ii) ମୌଳିକ ଅଧିକାର ମୂଳ ସମ୍ବିଧାନରେ ରହିଥିଲା । (ଠିକ୍ / ଭୁଲ୍)

(iii) ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମୌଳିକ ଅଧିକାର ସହିତ ସୂଚୀତ ହୋଇଥିଲା । (ଠିକ୍ / ଭୁଲ୍)

(iv) ବର୍ତ୍ତମାନ ଦଶଗୋଟି ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଅଛି । (ଠିକ୍ / ଭୁଲ୍)

୭.୬.୨ ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ପ୍ରକୃତି

ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ପାଇଁ ଆଚରଣ ବିଧି ପ୍ରକୃତିର । ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ମଧ୍ୟରୁ କେତେକ ଅବାସ୍ତବ । ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାବ୍ୟସ୍ତ ନଥିବାରୁ ଏହା ପ୍ରତି ଆଗ୍ରହ କମିଯାଉଛି । ଏହା ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ଅନେକ କଷ୍ଟକର ଶବ୍ଦ ନାଗରିକମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବୁଝିବା କଷ୍ଟକର ଯଥା ସାର୍ବଭୌମତ୍ୱ ରକ୍ଷା କରିବା, ଅଖଣ୍ଡତା ଓ ପ୍ରାଚୀନକିର୍ତ୍ତୀ ପ୍ରଭୃତି ।

ସମାଲୋଚକମାନଙ୍କର ଅନେକ ତଥ୍ୟ ସତ୍ୟ ଅଟେ । ଏହା କୁହାଯାଇ ନପାରେ ଯେ, ଏହା କେବଳ ଗୋଟିଏ ଘୋଷଣା ଅଟେ ।

ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ ୭.୬

ସଠିକ୍ ଉତ୍ତର ପ୍ରଦାନ କର ।

(i) ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସାବ୍ୟସ୍ତଶୀଳ / ସାବ୍ୟସ୍ତଶୀଳ ନୁହେଁ

(ii) କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗୁଡ଼ିକ ସ୍ୱଷ୍ଟ / ଅସ୍ୱଷ୍ଟ ।

ଆମେ କ'ଣ ଶିକ୍ଷା କଲୁ

ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ସମ୍ବିଧାନର ଚତୁର୍ଥ ଅଧ୍ୟାୟରେ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରାଯାଇଛି । ସମ୍ବିଧାନର ପ୍ରଣେତାମାନେ ଏହି ନୀତିଗୁଡ଼ିକୁ ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ସମାନତା ଆଣିବା ପାଇଁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରି ଅଛନ୍ତି । ଏହି ନୀତିଗୁଡ଼ିକ ସରକାର ପ୍ରତି ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଅଟେ । ଯାହାଦ୍ୱାରା ସାମୁହିକ ଉନ୍ନତି ପାଇଁଏହାକୁ ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇ ପାରିବ । ଏହି ନୀତି ଗୁଡ଼ିକ ସାବ୍ୟସ୍ତଶୀଳ ନୁହେଁ ଓ ବିଚାରାଳୟ ଦ୍ୱାରା ସମର୍ଥିତ ନୁହେଁ । ସୁବିଧା ଦୃଷ୍ଟିରୁ ଏହାକୁ ଚାରିଭାଗରେ ବିଭକ୍ତ କରାଯାଇଛି ।

Notes

(i) ସାମାଜିକ - ଅର୍ଥନୈତିକ ନୀତି

(ii) ଗାନ୍ଧୀବାଦ

(iii) ଆନ୍ତର୍ଜାତୀକ ଶାନ୍ତି ଓ ସୁରକ୍ଷା

(iv) ବିବିଧ

ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ସାର୍ବଜନୀନ ଶିକ୍ଷା, ଶିଶୁ ଶ୍ରମିକ ଉଚ୍ଛେଦ ଓ ନାରୀମାନଙ୍କର ମର୍ଯ୍ୟାଦାର ଉନ୍ନତି ଉପରେ ଅଧିକ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରିଅଛି । ସେମାନେ ଜନମଙ୍ଗଳ ରାଷ୍ଟ୍ରର ପ୍ରତିଷ୍ଠା ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଓ ସାମାଜିକ ଗଣତନ୍ତ୍ର ହାସଲ କରିବାର ଯୋଜନା ପ୍ରସ୍ତୁତ କରିଅଛନ୍ତି ।

ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ମଧ୍ୟରେ ଗରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପାର୍ଥକ୍ୟ ରହିଛି । ମୌଳିକ ଅଧିକାର ସାବ୍ୟସ୍ତଶୀଳ ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ଅସ୍ତି ସୂଚକ ଅଟେ । ସେହି ସମୟରେ ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଉତ୍ତମ ସଂପର୍କ ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କର ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ ଗଣତନ୍ତ୍ର ଆଣିବା ପାଇଁ ସମାନ ଗୁରୁତ୍ୱ ରହିଛି । ନ୍ୟାୟ ପାଳିକା ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ପ୍ରଦାନ କରୁଅଛି ।

ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଗୋଟିଏ ମୁଦ୍ରାର ଦୁଇଟି ପାର୍ଶ୍ୱ ପରି । ସମାଜର ମଙ୍ଗଳ ପାଇଁ ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମସ୍ତେ ସମାନ ପ୍ରସଙ୍ଗକୁ ନିଶ୍ଚିତ ସମର୍ଥନ କରିବେ ।

ପାଠ୍ୟାନ୍ତ ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧। ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତିର ପ୍ରକୃତି ବର୍ଣ୍ଣନା କର ? ଏହା ପଛରେ କ'ଣ ନ୍ୟାୟିକ ସମର୍ଥନ ରହିଛି ?

୨। ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତିର ପ୍ରକାର ଭେଦ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କର ।

୩। କିପରି ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ସାର୍ବଜନୀନ ଶିକ୍ଷା ବ୍ୟବସ୍ଥା କାର୍ଯ୍ୟକାରୀ କରିପାରିବ ? ସମୀକ୍ଷା କର ?

୪। ମୂଲ୍ୟ ନିରୂପଣ କର - ଶିଶୁ ଶ୍ରମିକ ଓ ନାରୀର ମର୍ଯ୍ୟାଦା ।

୫। ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତିର କାର୍ଯ୍ୟକାରିତା ଉପରେ ରାଷ୍ଟ୍ରର ଭୂମିକା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କର ?

୬। ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଓ ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି ମଧ୍ୟରେ ଥିବା ସଂପର୍କ ବିଷୟରେ ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ବିବରଣୀ ପ୍ରଦାନ କର ?

୭। ମୌଳିକ କର୍ତ୍ତବ୍ୟର ଆମ ସମ୍ବିଧାନକୁ ପ୍ରତ୍ୟାବର୍ତ୍ତନ ?

ବିଷୟ ଭିତ୍ତିକ ପ୍ରଶ୍ନର ଉତ୍ତର

୭.୧

୧। ଗାନ୍ଧୀବାଦୀ

୨। ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ

୩। ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ

୪। ସାମାଜିକ ଓ ଅର୍ଥନୈତିକ

୫। ବିବିଧ

୬। ବିବିଧ

୭.୨

୧। ୧୪ %

୨। ୧୯୮୬

୩। ମୌଳିକ ଅଧିକାର

୪। ରାଷ୍ଟ୍ର ନିର୍ଦ୍ଦେଶନାମା ନୀତି

୫। ୧୯୮୫

୭.୩

୧। ଜନ ମଙ୍ଗଳ

୨। ନ୍ୟାୟ ସଂଗତ

୩। ଜମିଦାରୀ

୪। ସାନ

୫। ୭୩ ତମ

୭.୪

୧। ଅସ୍ତିବାଚକ

୨। ବ୍ୟକ୍ତିଗତ

୩। ଅର୍ଥଗତ

୪। ଘନିଷ୍ଠ

୭.୫

୧। ହଁ

୨। ନା

୩। ହଁ

୪। ନା

୭.୬

୧। ସାବ୍ୟସ୍ତଶୀଳ ନୁହେଁ –

୨। ଅସ୍ପଷ୍ଟ

ପାଠ୍ୟାନ୍ତ ଅଭ୍ୟାସ ପାଇଁ ସୂଚନା

୧। ବିଭାଗ ୭. ୧ ଏବଂ ୭. ୨

୨। ବିଭାଗ ୭. ୨

୩। ବିଭାଗ ୭. ୩. ୧

୪। ବିଭାଗ ୭. ୩. ୨ ଓ ୭. ୩. ୩

୫। ବିଭାଗ ୭. ୪

୬। ବିଭାଗ ୭. ୫. ୧

୭। ବିଭାଗ ୭. ୬. ୧